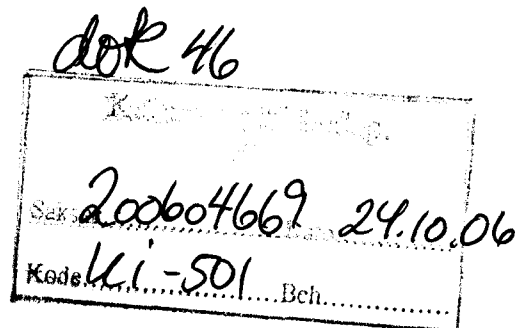

DEN NORSKE KIRKE

Hamar biskop

Kultur-og Kirkedepartementet
Postboks 8030 Dep
0030 OSLO

Dato: 17.10.2006

Vår ref: 06/15-16 SLA

Deres ref:

Høringsuttalelse til NOU 2006:2 - Staten og Den norske kirke, fra Hamar biskop

KONKLUSJON:

Fortsatt statskirke (Grunnlovsforankret folkekirke).

To hovedperspektiv i utredningen

Det er to hovedperspektiv som preger Gjønnesutvalgets utredning. Det ene er Den norske kirke (Dnk) forstått som trossamfunn og dette trossamfunnets rett til indre selvstyre. Det andre er hensynet til individuell religionsfrihet. Slik ligner denne utredningen på alle de siste tilsvarende utredninger; Bakkevig 2003, Sivertsen 1975, Det frivillige kirkelige landsmøte 1969 (1973). I alle disse utredningene har et flertall foreslått avvikling av statskirkeordningen. Når det er sendt på høring, er denne flertallskonklusjonen blitt avvist av et overveldende flertall blant høringsinstansene. Det er grunn til å spørre hvorfor dette gjentar seg hver gang? Det er også påfallende at det ikke er gjennomført noen undersøkelser av hvorfor det er slik.

Religion

Jeg mener at dette har med de ovenfor nevnte hovedperspektiver å gjøre. En ny ordning for Dnk er nok en gang i hovedsak utredet ut fra en forståelse av kirken som et trossamfunn og dette trossamfunnets rett til indre selvstyre, og religion i samfunnet drøftes ut fra prinsippet om religionsfrihet. Begge disse hovedperspektivene impliserer at religion blir forstått som et individuelt fenomen bestemt av mening og tro, og at et trossamfunn er en foreningsdannelse i samfunnet som kan måles og bedømmes etter grad av engasjement og aktivitet hos medlemmene.

Men religion er også et sosialt fenomen. Enhver kultur har en religiøs dimensjon der behovet for livstolkning kommer til uttrykk i symbol og felles rituell handling. Når religion forstås på denne måten, blir den enkeltes forhold til religion i større grad et spørsmål om tilhørighet.

Tilhørighet

Det er grunn til å kritisere Gjønnesutvalget for ikke i tilstrekkelig grad å ha tatt med i utredningen at religion også er et sosialt fenomen, et rituell fellesskap der den enkeltes

relasjon til dette fellesskapet er bestemt av tilhørighet mer enn av mening eller tro. Sosiologisk framstår Dnk som et rituelt fellesskap bestemt av tilhørighet. Tilhørighetsdimensjonen manifesterer seg i livsritene (s. 62). Det har et omfang som gjør at Den norske kirke framstår som det dominerende religiøse uttrykk ved norsk kultur.

En utredning av Dnks framtidige ordning må forholde seg til og prøve å forstå dette fenomenet av tilhørighet i samfunnet. Det er utilstrekkelig å utrede det dominerende religiøse uttrykk ved vår kultur ut fra spørsmålet om individuell religionsfrihet og et trossamfunns rett til indre selvstyre. Det er en lite egnet måte å forholde seg til religion i samfunnet på, og det fanger ikke opp det som for folk flest er det avgjørende i denne saken, nemlig *hvordan en alminnelig følelse av tilhørighet til kirkens rituelle fellesskap kan ivaretas, utvikles og føres videre*. Folk vil ikke og kan ikke miste kirka si. Eller slik Einar Førde sa det i arbeidet med den forrige offentlige utredning om spørsmålet: "Folket må ikkje bli kyrkjelaust."

Det er påfallende at Gjønnnesutvalget ikke har sett dette. Kirkas plass i samfunnet som kultur- og tradisjonsbærer har ikke bare en historisk dimensjon. Det dreier seg om hvordan religionens oppgave i samfunnet blir forstått sosiologisk og det dreier seg om en utfordring til kirka om å forholde seg teologisk til sin rolle som symbol- og ritebærer i samfunnet. Det er samme debatt som vi nå er i ferd med å få også om skolens formål, oppdrag og oppgave i samfunnet, ikke bare i norsk sammenheng men som global utfordring.

Folkekirke

Folkekirke er en måte å forstå kirke på som ivaretar denne alminnelige tilhørighet. En folkekirke har sitt sosiale grunnlag nettopp i de allmenne livserfaringer (fødsel, død, levd liv osv). Med bakgrunn i slike livserfaringer søker den enkelte livstolkning i kirkas tjenester. På det grunnlag fostres tro.

Både flertallet og mindretall II i Gjønnnesutvalget ønsker å videreføre folkekirka (s.157, s.165). Men for flertallet er dette en sekundærfunksjon av et individuelt forstått religionsbegrep og et kvantitativt beskrivende begrep for å beskrive kirkas landsdekkende karakter. Flertallet bruker et individuelt trosengasjement som utgangspunkt for sin kirkeforståelse som er en foreningskirke. Det er i så måte påfallende at Gjønnnesutvalget (s.62) ønsker å kunne skille mellom ulike årsaker til kirkegang for å finne fram til et måltall for et reelt "religiøst engasjement" og sortere ut som mindre interessante de som bruker gudstjenesten til livsriteformål.

Mindretall II (grunnlovsfestet folkekirke) er den eneste posisjonen i utredningen som bruker folkekirkebegrepet kvalitativt og innholdsbestemt om en kirke som forholder seg til de allmenne livstolkningsbehov i samfunnet. Mindretallet er i så måte de i Gjønnnesutvalget som henter opp Kirkemøtets vedtak 11/04 (Den norske kirkes identitet og oppdrag): *Som folkekirke forholder Den norske kirke seg til allmenne livserfaringer i samfunnet, og søker gjennom kirkelige handlinger, i sitt gudstjenesteliv, og i øvrig virksomhet å reflektere menneskelivet i dets mangfold. Som folkekirke ønsker Den norske kirke fortsatt å være til stede i alle lokalsamfunn. Den ønsker med sin virksomhet å være integrert i lokalsamfunnets liv og hendelser, og at kristen tro og livstolkning skal prege både dagligliv og høytid.*

Gjennom folkekirkas tjenester er alle sikret åpen tilgang til et rituellet fellesskap for livstolkning. Det er helt avgjørende at den kirkeordning som skal velges, kan videreføre og gjerne styrke folkekirka – i alle fall ikke svekke den.

Teologisk begrunnelse

At folkekirka sikrer alle tilhørighet i et rituellet fellesskap, blir av noen omtalt som et "statens religionsvesen" og som en oppgave uvedkommende for den egentlige kirke av troende. Det er derfor all grunn til å holde fram at nettopp folkekirkas åpenhet som uten krav om noen form for gjenytelse tilbyr sine tjenester til alle, er den kirkeform som best svarer til evangeliets åpne og betingelsesløse form. Det svarer også til vår kirkes viktigste beskrivelse av hva en kirke er (CA 7). Der blir kirken forstått som "forsamlingen av de hellige der evangeliet forkynnes rent og sakramentene forvaltes rett". Som kirke tror vi at menneskene er skapt til Guds bilde. Som kirke tror vi at menneskene dannes og formes i sin formålsbestemmelse gjennom livets hendelser og i kjærlighetens og åndens fellesskap med Kristus. Da har kirka en oppgave nettopp i å være kirke for folket og ved evangeliet være tilstede i folkets alminnelige liv til håp, oppreisning og fred. Evangeliet kom til syne i Jesu møte med hverdagsmenneskers livsutfordringer. På samme måte blir kirka i dag synlig der evangeliet møter dagens alminnelige livsutfordringer. Dette er ikke "statens religionsvesen" men et gudgitt oppdrag, teologisk begrunnet i evangeliets allmenne bestemmelse som en glede "for alt folket".

Fortsatt statskirke

En grunnlovsfestet statskirke er den kirkeordning som best legger til rette for å videreføre folkekirka. Jeg slutter meg til mindretall II som fortsatt vil ha en statskirke ved å opprettholde grunnlovens § 2, med unntak av siste ledd om oppdrageransvaret.

Flertallets forslag om en lovforankret folkekirke, bygger på en foreningskirkelig modell som over tid vil svekke folkekirkas allmenne karakter. Et svakt utviklet demokrati i kirka er heller ikke tillitvekkende med tanke på at kirka etter en løsrivelse fra staten skal kunne videreføres med allmenn og bred tillit. Det kirkelige demokrati må først utvikles og befestes før det er aktuelt å tenke løsrivelse fra staten, dersom en ønsker å videreføre kirka som folkekirke.

Fortsatt statskirke betyr ikke status quo. Det er både rom for og behov for omfattende reformer. Det viktigste stikkordet også ved en videreføring av statskirkeordningen er *demokratisering*: nye valgordninger som kan sikre større og direkte innflytelse for medlemmene, reformer i selve styringsstrukturen slik at styrende organer med beslutningsmyndighet kan stilles til direkte ansvar, endringer av organisasjonens enheter som kan gi tilstrekkelig kompetanse på alle nivåer osv.

TIL ENKELTSPØRSMÅLENE:

Alle enkeltspørsmålene blir vurdert ut fra hva som kan styrke folkekirka innenfor en videreføring av statskirkeordningen.

Demokrati

Den viktigste reform av ordningsspørsmålet nå er å videreføre demokratiseringen av kirka slik at medlemmene sikres reell innflytelse og medbestemmelse. Denne

muligheten etterspørres nå utålmodig av kirkemedlemmene. De ønsker større innflytelse på vedtak som fattes. Det må innføres direkte valg til bispedømmeråd og kirkemøte. Valgene kan best samordnes med de *andre lokalvalgene*. Ved små tilrettelegginger kan valgdeltakelsen økes betraktelig. Hamar bispedømme hadde 9 % valgdeltakelse ved siste menighetsrådsvalg. Da holdt 85 % av soknene valg samtidig med annet offentlig valg. Hamar bispedømme hadde det soknet med høyest valgdeltakelse av alle, 74 %, det soknet med numerisk flest avgitte stemmer, flest navn på listene, færrest tilfeller av for få navn på listene. Muligheten for å opparbeide interessen for de kirkelige valg har et stort potensial.

Økonomi

Dagens finansieringsmåte kan videreføres i hovedtrekk. Medlemsavgift avvises som et virkemiddel som kan virke avgrensende på medlemstallet. Det er videre et viktig prinsipp at grunntjenesten (ord og sakrament) sikres ved statlig finansiering, som gir alle sokn en sikkerhet for prestatetjeneste. Men det er et like viktig prinsipp at den kirkelige virksomhet utover grunntjenesten må finansieres av vedkommende kommune. En folkekirke tilhører sitt lokalsamfunn og oppnår best integrasjon i sitt lokalsamfunn ved å være en del av lokalsamfunnet også når det gjelder økonomiske vilkår. Den lokale kirke vil komme på avstand fra sitt lokalmiljø og livsvilkårene der dersom den finansieres utenfra ved statlige midler. Det er den lokale kirke som selv gjennom sin måte å være på, kan bygge opp den tillit som også gir de nødvendige økonomiske uttellingene. En minimumsfinansiering kan som nå sikres ved lovpålagte plikter for kommunene.

Kirkebygg

Kirkebygg og kirkegårder som brukshus og gravsted for den lokale kirke må finansieres av kommunen. Det sier seg selv at det må lages spesielle ordninger med statlig finansiering for å ivareta eventuelle kulturhistoriske interesser som knytter seg til kirkebygg.

Gravferdsordning

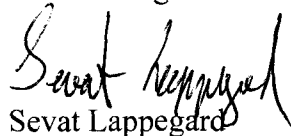
Gravferdsskikker og gravferdsordninger er et uttrykk for hvordan samfunnet tenker om døden, og måten å tenke om døden på forteller noe om menneskesynet i kulturen. I 1000 år har kirka hatt hånd om dødkulturen i samfunnet. Dette er meget viktige symbolverdier med ringvirkninger for menneskesyn og kultur for øvrig. Det er av avgjørende betydning for kontinuitet og for bevaring av et kristent menneskesyn i samfunnet at gravferdsforvaltningen fortsatt kan være kirkelig. Brukerundersøkelser forteller om stor tilfredshet med dagens ordning. Det er viktig at det kan være felles kirkegård for alle tros og livssyn i et lokal-samfunn. Vigslingsreglene kan endres slik at minoritetenes interesser møtes bedre enn i dag.

Religionsfrihet

Religions- og trosfrihet er nødvendige rettigheter i samfunnet. Disse rettighetene er i dag godt ivaretatt gjennom lovgivning og ordninger. Problemer knyttet til grunnlovens § 12 kan løses. De problemene av praktisk art som drøftes av Gjønnesutvalget, er egentlig ikke problemer knyttet til trosfrihetsprinsippet, men det er utfordringer som knytter seg til forholdet mellom en dominerende majoritet og minoriteter i samfunnet. Disse utfordringer vil være der uansett måter å løse de prinsipielle sider av spørsmålet

på. Det er grunn til å tro at når en demokratisk rettsstat som vår er knyttet opp til ett bestemt livssyn, utløser dette en spesielt høy beredskap på å sikre minoriteters interesser. Gjønnensutvalgets utredning synes å bekrefte det med å vise at livssynsminoritetene i Norge antakelig er de som har de best tilrettelagte ordninger for likebehandling i samfunnet.

Med vennlig hilsen

Sevat Lappegard
fungerende biskop

Kopi:

Alle biskoper
Kirkerådet

Staten og Den norske kirke – Spørsmål til høringsinstansene

Navn på høringsinstans: **Hamar biskop**

Type høringsinstans

- ☐ Kommune
- ☐ Menighetsråd/kirkelig fellesråd/bispedømmeråd
- ☒ Prost/biskop
- ☐ Tros- eller livssynssamfunn utenfor Den norske kirke
- ☐ Frivillig organisasjon innenfor Den norske kirke
- ☐ Annen offentlig instans
- ☐ Annen privat instans

1. Hvilke overordnede prinsipper bør ligge til grunn for tros- og livssynspolitikken?

Svar:

Det offentlige bør legge til rette for alles mulighet for å delta i rituelt fellesskap. Offentlig myndighet har ansvar for å bevisstgjøre på dette gjennom undervisning om religion og livssyn i skolen.

2. Den norske kirke som statskirke:

- ☒ Bør fortsette
- ☐ Bør avvikles
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

3. I hvilken lov bør Den norske kirke være forankret?

- ☒ Grunnloven
- ☐ Egen kirkelov vedtatt av Stortinget
- ☐ Lov om trossamfunn
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

4. Hvordan bør Den norske kirke finansieres?

- ☐ Gjennom medlemsavgift
- ☐ Medlemsavgift med noe støtte fra det offentlige
- ☐ Støtte fra det offentlige og med noe medlemsavgift
- ☒ Offentlig finansiering uten medlemsavgift
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

5. Hvordan bør valgordningene og demokratiet være dersom statskirkeordningen avvikles?

- ☐ Valgordningene bør være som i dag
☒ Øke bruken av direkte valg til kirkens besluttende organer
☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

Eventuelle andre ordninger:

Valgene bør samordnes med de andre offentlige lokalvalgene, valg på kommunestyre og fylkesting

6. Dersom statskirkeordningen avvikles, hva bør i så fall stå i § 2 (eller i en annen paragraf) i Grunnloven i tillegg til prinsippet om religionsfrihet?

(Her kan du/dere sette kryss på ett eller flere alternativer)

- ☐ Ingen tillegg
☐ De politiske prinsipper som statsforfatningen bygger på; så som demokrati, rettstaten og menneskerettighetene
☒ Det kristne og humanistiske verdigrunnlaget
☐ Det humanistiske verdigrunnlaget
☐ At Den norske kirke er en evangelisk-luthersk kirke
☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

Eventuelt annet:

7. Hvem bør ha ansvaret for gravferdsforvaltningen?

- ☒ Den lokale kirke (menighetsråd eller kirkelig fellesråd)
☐ Kommunen
☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

8. Hvem bør eie og forvalte kirkebyggene?

- ☐ Den lokale kirke bør eie kirkebyggene og ha det økonomiske ansvaret
☒ Den lokale kirke bør eie kirkebyggene, og kommunen bør ha det økonomiske ansvaret
☐ Kommunen bør eie kirkebyggene og ha det økonomiske ansvaret
☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare